

В І Д Г У К

кандидата філологічних наук, доцента, завідувача кафедри української й іноземних мов та методик викладання в початковій та дошкільній освіті
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Пугач Юлії Миколаївни,

на дисертаційну роботу **Євдокимова Максима Миколайовича**
«Підготовка майбутніх вчителів до формування комунікативної культури
молодших школярів засобами інтерактивних технологій»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка)

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок з планами відповідних галузей науки. Актуальність дисертаційного дослідження Євдокимова М.М. визначається комплексом сучасних соціокультурних, освітніх та інформаційних трансформацій, що суттєво змінюють зміст і пріоритети функціонування початкової освіти та професійної підготовки педагогічних кадрів. У центрі цих змін перебуває особистість дитини як суб'єкта комунікації, співпраці та соціальної взаємодії, здатного до відповідального діалогу й конструктивного співіснування в різноманітному соціальному середовищі.

Сучасна початкова школа вже не обмежується передаванням знань і формуванням базових навчальних умінь. Вона покликана забезпечувати розвиток соціально-комунікативних компетентностей, культури мовлення, емоційного інтелекту, уміння взаємодіяти, працювати в команді, аргументовано висловлювати власну думку та поважати позицію іншого. У цьому контексті комунікативна культура постає як інтегральна характеристика особистісного розвитку молодшого школяра, що визначає ефективність його навчальної діяльності, соціалізації та психологічного благополуччя.

Особливої ваги набуває проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування цієї якості у здобувачів освіти. Саме вчитель є ключовою фігурою, яка організовує комунікативний простір класу, моделює взаємодію учнів, створює атмосферу довіри, співпраці та взаємоповаги. Недостатня сформованість професійної готовності до такої діяльності може знижувати ефективність освітнього процесу та обмежувати розвиток комунікативного потенціалу дітей.

Водночас сучасні освітні стандарти акцентують необхідність використання активних та інтерактивних технологій навчання, які забезпечують включення учнів у реальну комунікативну діяльність, сприяють розвитку діалогічного мислення, уміння домовлятися, аргументувати, співпрацювати та рефлексувати власні дії. Інтерактивні технології виступають не лише дидактичним інструментом, а й потужним засобом соціалізації та розвитку особистості.

Для України актуальність досліджуваної проблеми посилюється завданнями модернізації початкової освіти відповідно до концепції Нової української школи, впровадження компетентнісного підходу, утвердження педагогіки партнерства, гуманізації освітнього процесу та формування ключових життєвих компетентностей.

Таким чином, дисертаційна робота Євдокимова М.М. є своєчасною, науково обґрунтованою та соціально значущою. Вона безпосередньо відповідає стратегічним напрямкам розвитку педагогічної науки й освіти, має чіткий зв'язок із сучасними освітніми реформами та спрямована на розв'язання актуальної науково-педагогічної проблеми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота характеризується високим рівнем теоретичної, методологічної та методичної обґрунтованості. Науковий апарат дослідження сформульовано коректно й логічно: мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження взаємопов'язані та відповідають загальній концепції роботи.

Автор продемонстрував ґрунтовне опрацювання широкого кола психолого-педагогічних джерел, що дозволило розкрити багатовимірність поняття комунікативної культури молодших школярів та особливості її формування у процесі навчання. Аналіз наукових підходів здійснено не формально, а з позицій критичного осмислення, зіставлення різних концепцій і обґрунтування власної наукової позиції.

Позитивно оцінюється системний підхід до визначення готовності майбутніх учителів до формування комунікативної культури учнів. Автор виокремлює мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний і рефлексивно-оцінювальний компоненти, що дозволяє розглядати досліджуваний феномен як цілісне професійно значуще утворення.

Обґрунтованість результатів підтверджується належною організацією експериментальної роботи. У дисертації послідовно описано констатувальний і

формувальний етапи дослідження, наведено характеристику вибірки, використані методики діагностики, подано аналіз динаміки показників у контрольних та експериментальних групах. Важливо, що результати інтерпретуються не лише статистично, а й педагогічно, з урахуванням змістових змін у професійній підготовці студентів.

Наукова новизна і достовірність результатів дослідження. Наукова новизна дисертації полягає у комплексному вирішенні проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної культури молодших школярів засобами інтерактивних технологій.

Автором розроблено й теоретично обґрунтовано модель підготовки, що охоплює цільовий, концептуальний, змістовий, процесуальний та результативний блоки. Важливим результатом є визначення педагогічних умов реалізації цієї моделі та критеріїв оцінювання сформованості відповідної готовності.

Новизна дослідження проявляється також у конкретизації змісту поняття «комунікативна культура молодших школярів», уточненні її структурних компонентів та обґрунтуванні ролі інтерактивних технологій як засобу її формування.

Достовірність отриманих результатів забезпечується методологічною чіткістю дослідження, використанням взаємодоповнювальних методів, статистичною обробкою даних та логічною узгодженістю всіх етапів роботи.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів. Отримані в дисертаційному дослідженні результати мають вагомое теоретичне й практичне значення для розвитку сучасної педагогічної науки, зокрема теорії професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, педагогіки вищої школи, теорії та методики початкової освіти, а також дидактики інтерактивного навчання.

Наукова значущість роботи полягає в поглибленні теоретичних уявлень про комунікативну культуру молодших школярів як інтегративну особистісну характеристику, що формується в умовах цілеспрямованої педагогічної взаємодії. У дослідженні уточнено зміст, структуру та функції цього феномену, окреслено його компонентний склад, критерії та показники сформованості, що створює методологічну основу для подальших наукових пошуків у галузі комунікативного розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Важливим внеском у педагогічну науку є обґрунтування механізмів формування комунікативної культури учнів у процесі навчальної діяльності,

зокрема через використання інтерактивних технологій як засобу організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Автором показано, що інтерактивне навчання виступає не лише способом активізації пізнавальної діяльності, а й ефективним інструментом розвитку соціальних, мовленнєвих і поведінкових умінь, необхідних для конструктивної комунікації.

Дисертація також збагачує наукові уявлення про професійну готовність майбутнього вчителя початкової школи до формування комунікативної культури учнів, розглядаючи її як багатокomпонентне утворення, що включає мотиваційні, когнітивні, операційно-діяльнісні та рефлексивні аспекти. Це дозволяє розширити теоретичні засади підготовки педагогічних кадрів відповідно до сучасних освітніх вимог.

Практична значущість отриманих результатів полягає у можливості їх безпосереднього використання в освітньому процесі закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку майбутніх учителів початкової школи. Розроблені автором навчально-методичні матеріали, програма спецкурсу, комплекс інтерактивних завдань, тренінгові вправи та методичні рекомендації можуть бути інтегровані в зміст професійної підготовки студентів педагогічних спеціальностей.

Крім того, результати дослідження можуть бути використані в системі післядипломної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації вчителів початкової школи, оскільки запропоновані підходи сприяють оновленню методичного інструментарію педагога, розвитку його комунікативної компетентності та готовності працювати в умовах компетентнісно орієнтованої освіти.

Практичні напрацювання автора можуть знайти застосування і безпосередньо в освітній діяльності закладів загальної середньої освіти — під час організації інтерактивного навчання, створення сприятливого комунікативного середовища класу, розвитку культури спілкування молодших школярів, профілактики конфліктів і формування навичок співпраці.

Отже, результати дисертації мають комплексний характер і можуть бути використані як у науково-дослідній, так і в освітній практиці, що підтверджує їхню актуальність і прикладну цінність.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертаційна робота є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що характеризується чіткою логікою побудови, внутрішньою структурною узгодженістю та послідовністю викладу матеріалу. Структура дисертації відповідає загальноприйнятим вимогам до наукових досліджень такого рівня і відображає

основні етапи наукового пошуку — від теоретичного аналізу проблеми до експериментальної перевірки запропонованих підходів.

Усі розділи роботи органічно пов'язані між собою та підпорядковані досягненню поставленої мети і реалізації визначених завдань. Теоретичні положення логічно переходять у практичну площину, а результати експериментального дослідження підтверджують ефективність запропонованих педагогічних рішень.

Робота відзначається наявністю чітко вираженої авторської позиції, що проявляється у трактуванні ключових понять, обґрунтуванні структури досліджуваного явища, доборі методів дослідження та інтерпретації отриманих результатів. Висновки дисертації є аргументованими, логічно випливають із проведеного аналізу та узагальнюють основні здобутки дослідження.

Практичні рекомендації, сформульовані автором, мають прикладний характер і можуть бути використані в освітній діяльності без додаткового суттєвого доопрацювання. Це свідчить про орієнтацію дослідження на реальні потреби сучасної школи та системи підготовки педагогічних кадрів.

Додатки до дисертації є змістовними та інформативними, містять зразки діагностичних матеріалів, навчально-методичних розробок, фрагменти програм і завдань, що доповнюють основний текст і підтверджують практичну спрямованість роботи. Їх наявність підсилює доказовість дослідження та демонструє обсяг виконаної автором роботи.

У цілому дисертація справляє враження цілісного, логічно завершеного дослідження, у якому поставлена проблема всебічно проаналізована, науково обґрунтована й доведена до рівня практичної реалізації.

Дискусійні положення та зауваження. Високо оцінюючи дисертаційну роботу Євдокимова Максима Миколайовича, доцільно висловити окремі зауваження, що мають рекомендаційний характер:

1. У роботі можна було б ширше представити аналіз зарубіжного досвіду підготовки педагогів до формування комунікативної культури учнів, що дозволило б розширити порівняльний контекст дослідження.

2. Окремі положення методичного характеру доцільно було б доповнити більшою кількістю практичних прикладів інтерактивних занять або фрагментів уроків.

3. Деякі статистичні дані могли б бути подані у більш узагальненому вигляді, що полегшило б їх сприйняття.

Зазначені зауваження не мають принципового характеру й не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». На підставі аналізу поданої роботи можемо твердити, що дисертація Євдокимова Максима Миколайовича «Підготовка майбутніх вчителів до формування комунікативної культури молодших школярів засобами інтерактивних технологій» є кваліфікаційною науковою працею, завершеною, самостійно виконаною і заслуговує на позитивну оцінку. Вона відповідає вимогам «Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний рецензент

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри української й іноземних мов

та методик викладання

в початковій та дошкільній освіті

УДУ імені Михайла Драгоманова

Юлія ПУГАЧ

д. канцелярією Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова

2026 р.